

2 Kasvinsuojeluainejäämät

Elintarvikkeita koskevaa kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmaa toteutetaan vuosittain EU-lainsäädännön vaatimuksesta ((EY) N:o 396/2005 muutoksineen) ja komission monitorointiasetuksiin perustuen. Sen tavoitteena on valvoa, ettei elintarvikkeissa esiinny jäämiä kielletyistä kasvinsuojeluaineista, eikä lainsäädännössä asetettujen enimmäismäärien ylittäviä jäämäpitoisuuksia sallituista kasvinsuojeluaineista. Vuositasolla Suomi täyttää Euroopan komission valvontaohjelman asettaman velvollisuuden näytemäärien ja analyysien suhteen. Kansallisen valvontaohjelmaosion puitteissa jäsenvaltiolle jää toimivaltaa suunnitella valvontaa myös riskiperusteisesti omien tarpeidensa mukaan. Koordinoidun valvontaohjelman ja sen kansallisen osion lisäksi kasvinsuojeluainejäämiä tutkitaan luomuvälvönnän ((EY) N:o 889/2008), eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvonnassa (96/23/EY) sekä EU:n nk. riskituoteasetuksen ((EY) N:o 669/2009 joulukuuhun 2019 saakka) ja sen kumonnetun täytäntöönpanoasetuksen ((EU) 2019/1793 joulukuusta 2019 alkaen) vaatimuksista. Määräystenmukaisuuden valvonnan lisäksi kasvinsuojeluainejäämävalvonta tuottaa informaatiota vallitsevasta tilanteesta sekä kotimaisten että tuontituotteiden (EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuonti) osalta.

Kasvinsuojeluaineiden jäämävalvonta on myös osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten täydentävien ehtojen valvontaa. Jos kotimaisessa elintarvikenäytteessä havaitaan määräystenvastaisuuksia kasvinsuojeluainejäämissä, ELY-keskuksen tarkastajat tekevät tarvittaessa tiloilla kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnan Ruokaviraston ohjaamana. Maataloustukia hakeneilla tiloilla valvonta laajenee edelleen tarvittaessa täydentävien ehtojen valvonnaksi.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä ja niiden jäämiä elintarvikkeissa valvotaan viranomaisten yhteistyönä. Jäämien valvontaohjelma toteutetaan yhteistyössä kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten (kotimaiset tuotteet), Tullin (ei-eläinperäiset EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuontituotteet) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran (alkoholijuomat) kanssa. Ruokavirasto valvoo kasvinsuojeluainejäämiä myös kotimaisista luomutuotteista ja eläinperäisistä elintarvikkeista. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä valvovat ELY-keskukset Ruokaviraston ohjauksessa.

Valvontasuunnitelmat toteutuivat kokonaisuudessaan hyvin. Valviran vastuulla olevien alkoholituotteiden sekä Ruokaviraston vastuualueella olevien kotimaisten kasviperäisten tuotteiden ja luomulainsäädännön mukaisten kasviperäisten sekä eläinperäisten tuotteiden toteumat jäivät hieman alle suunnitelman. Tullin suunniteltujen näytteiden laskentatapa on muuttunut vuonna 2018, jonka vuoksi toteuma näyttää pienemmältä aiempiin vuosiin verrattuna. Kuitenkin Tullissa tutkittiin kasvinsuojeluainejäämänäytteitä yhtä paljon kuin edellisenä vuonna. Tulli otti suunnitelman ulkopuolelta myös seurantanäytteitä sekä näytteitä perustuen asetuksiin (EY) N:o 669/2009 (14.12.2012 saakka) ja (EU) 2019/1793 (14.12.2019 lähtien). Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen suhteessa suunnitelmiin on esitetty taulukossa 50.

Taulukko 50. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen (näytemäärä/kpl) suhteessa suunnitelmaan vuosina 2013-2019.

Vuosi	Tulli			Ruokavirasto			Helsingin kaupunki			Valvira		
	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%
2019	1500*	1318	88	135 (1) 10 (2) 206 (3) 296 (4) 80 (5) YHT. 727	117 (1) 10 (2) 205 (3) 285 (4) 72 (5) YHT. 689	94,8	-	-	-	25	22	88
2018	1285	1321	103	130 (1) 5 (2) 182 (3) 289 (4) - (5) YHT. 606	100 (1) 5 (2) 183 (3) 287 (4) - (5) YHT. 575	94,9	-	-	-	25	20	80
2017	1345	1535	114	1321 (1) 22 (2) 183 (3) 2384 (4) 505 (5) YHT. 440	1231 (1) 22 (2) 203 (3) 2224 (4) 845 (5) YHT. 367	83,4	-	-	-	25	22	88
2016	1500	1686	112	1371 (1) 102 (2) 403 (3) 3384 (4) 185 (5) YHT. 543	1261 (1) 82 (2) 353 (3) 2864 (4) 185 (5) YHT. 473	87,1	80	80	100	25	24	96
2015	1435	1760	123	202	169	83,7	100	100	100	25	26	104
2014	1340	2036	152	239	223	93,3	100	101	101	30	23	76,7
2013	1550	1921	124	245	244	99,6	110	110	100	30	20	66,7

* Tullin suunniteltujen näytteiden laskentatapa muuttunut vuodesta 2018

¹ kasvikset (sis. vuonna 2019 22 kpl luomunäytteitä)

² lastenruoat (sis. vuonna 2019 2 kpl luomunäytteitä)

³ eläimistä saatavat elintarvikkeet (osa eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvontaohjelmaa; sis. vuonna 2019 7 kpl luomunäytteitä)

⁴ luomukasvikset ja kasviperäiset (luomulainsäädäntö)

⁵ luomueläinperäiset (luomulainsäädäntö)

Kasvinsuojeluainejäämien valvonnassa tutkittiin yhteensä 2029 näytettä. Lainsäädännössä vahvistetun kasvinsuojeluaineen enimmäismäärä (MRL) ylittyi mittausepävarmuus huomioiden yhteensä 34 näytteessä (3,2 % näytteistä). Näistä luomulainsäädännön vastaisia näytteitä oli 4 kpl joista 2 oli tuontielintarviketta, 1 tuontialkoholituote ja 1 kotimainen elintarvike. Kaikkien määräystenvastaisten tuotteiden osalta toimivaltaiset elintarvikevalvontaviranomaiset suorittivat vaadittavat valvontatoimenpiteet.

Maahantuoduista (sekä EU-maista että EU:n ulkopuolelta) tuotteista kasvinsuojeluaineiden jäämiä sisälsi 58 % näytteistä. Useimmin jäämiä esiintyi tuoreissa hedelmissä ja marjoissa sekä tuoreissa vihanneksissa. Tavaraeristä 32 kpl (2,4 %) hylättiin kasvinsuojeluainejäämien määrän vuoksi määräystenvastaisina. Näistä kaksi erää oli luomutuotteita, jotka sisälsivät luomussa kiellettyjä jäämiä. Kaikkien määräystenvastaisten tuotteiden jakelu elintarvikeketjuun pysäytettiin ja seuraavista eristä otettiin seurantanäytteet ennen tuotteiden pääsyä markkinoille. Määräystenvastaiset tuote-erät pääsääntöisesti tuhottiin.

Lukuisia maahantuonnin tai markkinoille saattamisen kieltämiseen johtaneita määräystenvastaisuuksia todettiin Intian ja Pakistanin riisissä. Määräystenvastaisista eristä 19 oli EU:n ulkopuolelta suoraan Suomeen tuotuja elintarvikkeita ja 11 erää oli sisäkaupan elintarvikkeita, joista osa on alkuperältään EU:n ulkopuolelta. Tämä osoittaa, että kaikissa EU:n ulkopuolisissa maissa ei kyetä noudattamaan maatalouskäytäntöjä, jotka vastaavat EU:n MRL-vaatimuksia. Toisaalta EU:n kautta tulevat kolmasmaa-alkuperäiset tuote-erät tilastoituvat EU:n sisäkauppatuontiin, minkä takia todellisuudessa määräystenvastaisuudet painottuvat näitäkin lukuja enemmän kolmansiin maihin.

Lisäksi 32 maahantuodulle erälle annettiin huomautus kasvinsuojeluainejäämäpitoisuuden vuoksi. Näiden erien jäämäpitoisuudet olivat MRL:n tasolla tai ylittivät sen lievästi, mutta niitä ei voitu tutkimusten mittausepävarmuuden vuoksi todeta määräystenvastaiseksi. Näistä 9 erää oli EU:n ulkopuolelta suoraan Suomeen tuotuja elintarvike-eriä ja 23 kpl sisäkaupan elintarvikkeita, joista osan alkuperä on EU:n ulkopuolella.

Takaisinvetotoimenpiteisiin kuluttajilta asti ryhdyttiin niiden markkinoille päässeiden erien osalta, joiden todettiin riskinarvioinnin perusteella mahdollisesti aiheuttavan vaaraa kuluttajille (akuutin toksisuuden viitearvo, ARfD, ylittyi tai tuotteesta havaittiin EU:ssa hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen jäämiä). Näitä olivat vietnamilainen ja intialainen riisi sekä kiinalainen vihreä tee. Riskinarvion perusteella 10 määräystenvastaisesta erästä lähetettiin ilmoitus muille jäsenvaltioille EU:n nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kautta.

Kotimaisista tuotteista otetusta 689 näytteestä löytyi jäämiä alle sallitun enimmäismäärän yhteensä 30 näytteestä (4,3 %). Jäämiä havaittiin mm. mansikoissa, omenoissa, porkkanoissa, kurkuissa ja tomaateissa. Tavanomaisista elintarvikkeista yksikään näyte ei ollut elintarvikelain mukaan määräystenvastainen. Luonnonmukaisissa prosessoimattomissa kasvisperäisissä tai eläinperäisissä näytteissä ei havaittu kiellettyjä aineita. Luomulainsäädännön mukaisista prosessoituista kasviperäisistä näytteistä tehtiin yksi kasvinsuojeluainelöydös, jossa oli syynä puutteet luomu- ja tavanomaisten raaka-aineiden erillään pidossa valmistuksen aikana. Luomulainsäädännön vastainen näyte oli kuitenkin elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukainen.

Taulukoissa 51 ja 52 on esitetty elintarvikelain mukaisten määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2013-2019 ja määräystenvastaisten näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2019.

Taulukko 51. Määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2013–2019

Vuosi	Näytemäärä	Määräystenvastaiset	Määräystenvastaisia
	kpl	kpl	%
2019	2029	34*	1,7
2018	1915	66	3,4
2017	2008	57	2,8
2016	2263	28	1,2
2015	2088	35	1,7
2014	2383	49	2,1
2013	2240	63	2,8

* Vuoden 2019 määräystenvastaisten näytteiden joukkoon ei ole laskettu Tullin tutkimuksissa huomautuksen saaneita näytteitä, kuten aiempina vuosina

Taulukko 52. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnassa esiintyneiden määräystenvastaisten (elintarviketai luomulainsäädäntö) näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2018

Alkuperä	Tulli				Ruokavirasto			Valvira		
	tutkitut	löydöksiä	huomau-	määräysten-	tutkitut	löydöksiä	määräysten-	tutkitut	löydöksiä	määräysten-
	kpl	jäämistä	tetut	vastaiset	kpl	jäämistä	vastaiset	kpl	jäämistä	vastaiset
kotimaiset	0	0	0	0	689	30	1	0	0	0
EU-tuotteet	964 (*)	518	23	13	0	0	0	19	3	1
kolmasmaa-tuotteet	354 (**)	181	9	19	0	0	0	3	0	0
Yhteensä	1318	699	32	32	689	30	1	22	3	1

*) Osa näytteistä kolmasmaa-alkuperää (kaikkien alkuperää ei tunneta)

**) Oikeampi nimitys "tullatut tuotteet"

Kasvinsuojeluainejäämätutkimusten lisäksi kunnalliset elintarviketarkastusviranomaiset tekivät yhteensä 21 kasvinsuojeluainejäämiin liittyvää omavalvonnan riittävyyden ja toimivuuden tarkastusta Oiva-järjestelmän puitteissa (Oiva-rivi 17.12). Kasvinsuojeluainejäämien osalta valvontakohteet on valittu Oiva-järjestelmässä riskiperusteisesti vaikuttavuuden ja laajuuden perusteella. Oiva-tarkastuksissa annettiin vuonna 2019 vain arvosanaa A eli kasvinsuojeluaineiden hallinnassa ei havaittu puutteita (taulukko 53). Tuloksista voidaan päätellä, että kasvinsuojeluainejäämätarkastuksia on tehty varsin vähän suhteessa oletettujen tarkastettavien kohteiden määrään. Pohdittavaksi jää, onko tarkastettavat kohteet tunnistettu oikein, ovatko ohjeen ohjeelliset rajaukset liian suuret ja käytetäänkö arviointiasteikkoa oikein? Valvonnan vaikuttavuuden ja yhdenmukaisuuden parantamiseksi tarvitaan edelleen koulutusta ja ohjausta. Tätä tullaan edistämään muun muassa kontaminanttien ja kasvinsuojeluainejäämien valvontaverkoston avulla.

Taulukko 53. Kasvinsuojeluainejäämien valvonta ja sen tulokset osana kunnallisten elintarviketarkastusviranomaisten toimeenpanemaa Oiva-järjestelmää vuonna 2015-2019

Vuosi	Tarkastukset	A	B	C	D	Ohjaus ja neuvonta	Kehotukset	Pakkotoimet
	lkm	%	%	%	%	lkm	lkm	lkm
2019	21	100	0	0	0	-	-	-
2018	32	100	-	-	-	-	-	-
2017	22	100	-	-	-	-	-	-
2016	44	95	5	-	-	2	-	-
2015	25	96	4	-	-	1	-	-

Tarvittavat muutokset seuraavien vuosien valvontaan ovat vähäisiä, sillä valvontaohjelmaa toteutetaan samojen säännösten mukaisesti kuin vuonna 2019 sekä käytettävissä olevien resurssien mukaan. Oiva-järjestelmään siirtymisen myötä kasvinsuojeluainejäämien valvonta on kansallisesti entistä yhdenmukaisempaa ja säännöllisempää. Lisäksi Oiva-järjestelmä yksinkertaistaa raportointia ja selkeyttää mahdollisten systemaattisten epäkohtien havaitsemista.